

## Prijedlog za osnivanje enološkog laboratorija u Rijeci

### UVOD

Rijeka je geografski, privredni i prometni najvažniji centar vinogradarskog područja, koje od Kopra do Zadra ima prosječnu godišnju proizvodnju od preko 4000 vagona vina. Veliki dio tržnog viška te proizvodnje, kao i proizvodnje vina jednog dijela ostale Dalmacije tranzitira se preko Rijeke u cilju potrošnje ili u cilju tipizacije, te izrade dezertnih ili aperitivnih vina za izvozne svrhe ili unutrašnju potrošnju.

Još davno prije I. Svjetskog rata, Rijeka je zauzimala važno mjesto među sredozemnim lukama u prometu vinom. Između dva rata ona je i nadalje zadržala tu važnu ulogu kada je došla u sklop jedne od vodećih svjetskih zemalja u proizvodnji vina. Nekoliko veletrgovačkih vinarских firmi između dva rata djelovalo je na području Rijeke koje su ostvarivale godišnji promet od nekoliko tisuća vagona pretežno dezertnih i industrijskih vina, uglavnom u izvozne svrhe.

Rijeka je važnu funkciju prometnog centra za vino zadržala i poslije oslobođenja zemlje, pa je djelomično zaslugom rječkog poduzeća ISTRAVINO naša zemlja povećala izvoz vina iza oslobođenja proširivši asortiman i na najtraženije tipove Dezertnih vina, Grundwein-a i Industrijskih vina (Brenwein-a i Essigwein-a) Izvoz vina stare Jugoslavije sastojao se pretežno od suhih prirodnih vina, dok je jugoslavenski poslijeratni izvoz imao dezertnih i industrijskih vina čak i preko 60%.

Ukupni promet vina kojega su učinile privredne organizacije (koje se bave prometom vina) u posljednje tri godine (1955.-57.) prosječno iznosi 1400 vagona od čega na izvoz prosječno otpada 512 vagona. Tih 512 vagona izvoza predstavljalo je 10,3 do 15,4% od ukupnog jugoslavenskog izvoza vina.

Na području koje gravitira Rijeci djeluje jedna također značajna organizacija koja se bavi preradom grožđa i prometom vina a to je poduzeće VINOEXPORT - Umag. Od prošle godine to je poduzeće dobilo registraciju za izvoz vina i posluje u saradnji sa zadružnim Poslovnim Savezom za Istru. U sadanjim prilikama VINOEXPORT izvozne analize daje izvršavati kod Zavoda za vinarstvo u Zagrebu, sa otpremne stanice Sežana, što predstavlja priličnu poteškoću za to poduzeće. Rijeka je nadalje ponovno počela da izvršava međunarodne tranzitne poslove vinom, koji su u drugoj polovici 1957. godine iznosili oko 200 vagona španjolskih vina za zemlje centralne Evrope, a ti će poslovi u perspektivi sigurno porasti.

Sve ovo ukazuje na veliki značaj kojega Rijeka ima za promet vinom i to po svom smještaju u odnosu na vinogradarsko područje Istarsko-kvarnerskog poljoprivrednog podrajaona i dijela dalmatinskog vinogorja koja Rijeci gravitiraju, nadalje po obilnom prometu vina kojeg privredne organizacije tranzitiraju preko Rijeke i konačno po rastućem značenju Rijeke u međunarodnom tranzitu vina.

Izrađen je investicioni program izgradnje Centralnog podruma na Rijeci kapaciteta 400 vagona koji će kad se izgradi sve djelatnosti u vezi s prometom i doradom vina na ovome području podići na viši tehnički stepen kao i pružiti mogućnost povećanja samoga prometa.



## Povreda zakona o vinu

Donošenjem zakona o vinu i organizacijom nadzorne vinarske službe postavlja se pitanje osiguranja potrebne laboratorijske uslužne djelatnosti. Na cijelom području NR Hrvatske postoji Vinarski zavod u Zagrebu i Institut za jadranske kulture u Splitu koji su specijalizirani i osposobljeni za enološku laboratorijsku uslužnu djelatnost. Ocjenjuje se, da je to nedovoljno da namiri potrebe koje će iziskivati vinarska nadzorna služba.

Poznato je, da postoji vrlo velika raširenost falsificiranja vina, upotrebom šećera, kod proizvođača, te niz drugih protuzakonitih postupaka u proizvodnji i prometu vinom, tako da će nadzorna služba imati vanredno veliki zadatak da disciplinira u cjelosti proizvodnju i promet vina u smislu zakonskih propisa. U toj djelatnosti, ako nije istovremeno organizirana i efikasna laboratorijska služba, posve je sigurno da bi izostali i neposredni rezultati vinarske nadzorne službe.

Na osnovu izloženih elemenata vidljivo je, da se nameće potreba osnivanja odgovarajućeg enokemijskog laboratorija u Rijeci, koji će biti u stanju da u novonastalim uvjetima provedbe zakona o vinu i djelatnosti odgovarajućih organa vinarske nadzorne službe, pruži potrebne istraživačke usluge tim nadzornim organima, proizvođačkim i privrednim organizacijama u unutrašnjem prometu i izvozu vina. Na taj bi način na području NR Hrvatske uz Zavod za vinarstvo u Zagrebu i Institut za jadranske kulture u Splitu bila kompletirana mreža enoloških laboratorija koja bi mogla potpuno zadovoljiti, i sve ostale potrebe za provedbu onih mjera koje su nužne u cilju unapređenja proizvodnje i prerade vina.

Bazu za osnivanje enokemijskog laboratorija na Rijeci dakle predstavlja:

1. Proizvodnja od preko 4000 vagona vina na području koje gravitira Rijeci.
2. Promet od 1400 vagona vina kojeg izvrše riječke organizacije specijalizirane za tu vrstu djelatnosti, a od čega na izvoz otpada preko 500 vagona.
3. Promet od cca 900 vagona vina (daljnjih) kojega izvrši poduzeće VINOEXPORT iz Umaga, od čega cca 300 vagona otpada na izvoz.
4. Međunarodni tranzitni promet vinom preko Rijeke koji se iz godine u godinu povećava.
5. Potreba enoloških laboratorijskih usluga vinarskoj nadzornoj službi za kotare Rijeka, Pula, Gospić i Ogulin.

### Osnivanje enološkog laboratorija u Rijeci

Sadnja situacija na području Rijeke u pogledu enoloških laboratorijskih usluga je slijedeća:

1. Izvozne analize vina, kontrolu nekih enoloških sprava, analiza vina i alkoholnih pića za razne potrebe izvršava uz suglasnost Vinarskog zavoda u Zagrebu — Gradski sanitarni laboratorij higijenskog zavoda u Rijeci i to bez specijaliste enologa i isključivo prekovremenim radom;

2. Pogonski enokemijski laboratorij u poduzeću ISTRAVINO koji je prilično opremljen gdje rade dva enokemičara. Laboratorij je osposobljen za izvršavanje kompletnih analiza vina za potrebe proizvodnje i prometa samog poduzeća, a rjeđe i za potrebe drugih organizacija — informativno.

Obim rada na istraživanju vina i alkoholnih pića u Gradskom laboratoriju vidljiv je iz slijedećih podataka:

Godina	Sveukupno analiza broj	Određivanja broj	Od toga vina		Druga pića		Pivo i sirupi	
			Anal.	Određ.	Anal.	Određ.	Anal.	Određ.
1955	2473	9226	295	1801	27	43	26	59
1956	3668	18006	454	3690	22	104	9	43
1957	3465	16471	516	2798	14	45	43	104



Prema tome je na enološke usluge (analize vina i alkoholnih pića, bez piva i sirupa) otpalo u prosjeku godišnje (1955., 1956., 1957.) po broju analiza 14%, a po broju određivanja 19% od ukupne djelatnosti tog laboratorija. Razumljivo je, da je to suviše kad se uzme da taj rad za ovaj laboratorij predstavlja jednu sporednu djelatnost za koju nije specijalizirana.

Obzirom na skućeni prostor gradskog laboratorija i sve veći priliv analiza iz sektora kontrole živežnih namirnica u prometu, izvozu i uvozu istih — nije moguće osnovati enološki otdjel što bi u nekoliko sankcioniralo sadanje stanje i omogućilo daljnje razvijanje enokemijske djelatnosti te ustanove. U tom smislu dana su i uvjeravanja od strane rukovodećih stručnjaka tog laboratorija.

Ako se uzme u obzir obim proizvodnje, prometa i izvoza vina sa područja koje gravitira Rijeci kao i potreba enokemijskih laboratorijskih usluga, koje bi trebale proizlaziti iz djelatnosti kontrolne vinarske službe za područje kotareva Rijeka, Pula, Gospić i Ogulin gdje ima 470 ugostiteljskih radnji, brojne organizacije koje se bave prometom vina i mnogobrojne proizvođače vinogradare na području Rijeke i Pule — onda bi potrebe laboratorijskih enokemijskih usluga na Rijeci bile kako slijedi:

N a i m e n o v a n j a	Broj analiza	Broj određivanja
Analiza po Zakonu o vinu na zahtjev vinarske nadzorne službe	800	4800
Analiza vina u svrhu savjetodavnog rada . . . . .	200	800
Analize vina u svrhu izvoza . . . .	600	4200
Analize u svrhu vinske statistike i baždacije vinske aparature . .	200	2400
Ukupno . . . . .	1800	12200

Od ukupnog broja analiza u 800 slučajeva biti će potrebno izvršiti samo pojedinačna određivanja za koje treba 0,3 radnog dana jednog analitičara, 800 uzoraka kod kojih će biti potrebno izvršiti male analize vina za koje je potrebno po 0,7 radnog dana jednog analitičara, te 200 uzoraka za kompletne analize za koje je potrebno 1,4 radnog dana analitičara. Relativno uske vremenske granice za pojedine kategorije analitičkog rada u gornjoj klasifikaciji uzete su zbog toga, što je u radu vještog analitičara moguća kombinirana djelatnost.

Prema tome bi za izvršenje zadataka u enokemijskom laboratoriju, a na osnovu gornjih postavki bilo potrebno kako slijedi:

- Za prvu grupu analiza . . . . .  $800 \times 0,3 = 240$  radnih dana
  - Za drugu grupu analiza . . . . .  $800 \times 0,7 = 560$  radnih dana
  - Za treću grupu analiza . . . . .  $200 \times 1,4 = 280$  radnih dana
- Ukupno to iznosi 1080 radnih dana analitičara

Na bazi od 270 radnih dana u godini predviđene planirane zadatke enološkog laboratorija u Rijeci, mogla bi izvršiti 4 stručnjaka analitičara, pa bi prema tome sastav u pogledu kadra u ekonomskom laboratoriju trebao biti kako slijedi:

- upravitelj — ing. agronomije
- analitičar — ing. agronomije
- analitičar — ing. agronomije
- analitičar — tehničar
- 1 laborant
- 1 administrator
- 1 podvornik



U okviru predviđenih zadataka i odgovarajućeg kadra u enološkom laboratoriju, godišnji troškovi, lični, materijalni i funkcionalni, ukupno bi iznosili 3.800.000 dinara, koji bi se pokrili prihodima po slijedećoj kategorizaciji.

Naimenovanje	Broj analiza	Dinara
1. Prihodi od analiza vina po zakonu o vinu na zahtjev vinarske nadzorne službe . . . . .	800	1.600.000.—
2. Prihodi od analiza vina u svrhu savjetodavnog rada proizvođača . .	200	200.000.—
3. Prihodi od analiza vina u svrhu izvoza . . . . .	600	1.800.000.—
4. Prihodi od analiza vina u svrhu vinske statistike, baždarenja vinarske aparature, te raznih vinarskih espartiza . . . . .	200	200.000.—
Ukupno , , . . . . .	1800	3.800.000.—

Na taj bi način cijena koštanja radnog sata stručnjaka bila 290 din. a troškovi laboratorijskih usluga kretali bi se oko općeg prosjeka za takve usluge u našim prilikama.

#### Investicija i financiranje

Na području Rijeke djeluje nekoliko poljoprivrednih ustanova uslužnog i istraživačkog karaktera, a da njihov smještaj nije zadovoljavajući, nego su sve te ustanove po smještaju u stanju vrlo neprikladnog provizorija.

Radi se o Fitopatološkoj stanici čije je funkcioniranje regulirano saveznim propisima, po kojima ta stanica u riječkim prilikama ima mogućnosti da ostvari zamašnja sredstva u izvršavanju obavezne kontrolne službe u izvozu, uvozu i prometu poljoprivrednih proizvoda sa aspekta zaštite od biljnih bolesti i štetnika.

Sadašnji smještaj u ulici Dolac 8 ne odgovara obimu i karakteru poslovanja Fitopatološke stanice.

Druga je ustanova Ribarstvena stanica koja također nije smještena u odgovarajućim prostorijama.

Nadalje, na području Rijeke djeluju dvije Poljoprivredne stanice i to jedna u Sušaku, a druga u Jurdanima, koje također nemaju prikladne prostorije prema sadašnjem smještaju.

Upravni Odbor podružnice Društva agronoma na jednom od svojih sastanaka uzeo je u razmatranje prijedlog o osnivanju enološkog laboratorija u Rijeci, pa je obzirom na izneseno sugerirao, da se u ovom prijedlogu iznese jedno rješenje za definitivni smještaj svih Poljoprivrednih ustanova na području Rijeke u jednoj zgradi, a povezano sa osnivanjem enološkog laboratorija. Za svaku od četiri spomenute ustanove (Fitosanitetska stanica, Ribarstvena stanica, Poljoprivredna stanica i Enološki laboratorij) trebalo bi cca po 200 m<sup>2</sup> površine, a takva bi zgrada po aproksimativnoj procjeni koštala oko 16.000.000 dinara uključivši građevinske i obrtničke radove. Na taj bi način sve Poljoprivredne ustanove na Rijeci našle svoj odgovarajući smještaj u zajedničkoj zgradi, koristile kombinirano uređenje i prostorije, što bi najpovoljnije djelovalo na daljnji napredak i razvitak onih službi, čiji su nosioci spomenute ustanove.



Pitanje financiranja ovakve investicije je problem, koji bi trebalo riješiti u smislu propisa koji će sigurno regulirati financijsku bazu poljoprivredne službe kroz najskorije vrijeme. Fitosanitetska stanica na pr. čije je djelovanje regulirano saveznim propisima, može da osigura učešće u ovakvoj investiciji i do 3,000.000 dinara u toku ove godine, a daljnjih godina još i više ukoliko bi to Narodni Odbor Kotara odobrio. Informativno mišljenje Urbanističkog instituta je, da bi se ovakva dvokatna zgrada mogla podignuti ili iza Privrednog suda u Rijeci, ili iznad pruge na Bulevaru u Sušaku. (b. Samostanski vrt).

Budući da je zamišljeno da riječki enološki laboratorij vrši istraživačke usluge iz sektora vinarstva za područje kotareva Rijeka, Pula, Ogulin i Gospić, to bi pitanje potrebnih investicija i financiranja za osnivanje i funkcioniranje enološkog laboratorija bilo potrebno rješavati dogovorno između zainteresiranih kotareva, u koliko naknadni propisi ne riješe ta pitanja na neki drugi način.

Druga varijanta za osnivanje enološkog laboratorija bila bi, da se izvrši adaptacija prostorija za ovu djelatnost u jednoj od postojećih zgrada na Rijeci. U tom slučaju bilo bi potrebno računati na investicijska sredstva za građevinske i obrtničke adaptacije u visini od 500.000 do 2,500.000 dinara već prema prikladnosti izabranog objekta.

Za opremu enološkog laboratorija, kao što su sprave, aparati, radni stolovi i namještaj, bilo bi potrebno osigurati dinara 2.500.000.— U pitanju investicija i financiranja kod osnivanja enološkog laboratorija u ovom prijedlogu nije bilo moguće preciznije odrediti način, jer se radi o prijedlogu za osnivanje ustanove koja obuhvaća šire područje, pa bi bilo potrebno izvršiti solidne konsultacije sa svim zainteresiranima. Očigledno je, da su Narodni Odbori mnogo više zainteresirani za privredne investicije, negoli za organizaciju ovakvih službi za koje nedostaju provedbeni propisi.

U sklopu rješavanja pitanja provedbe Zakona o vinu i to kako organizacije vinarske nadzorne službe i organizacije odgovarajuće laboratorijske uslužne djelatnosti za tretirano područje, te donošenja doknadnih provedbenih propisa Zakona o vinu, ovaj će prijedlog korisno poslužiti i ako u važnom pitanju financiranja nije mogao biti određeniji iz razloga, koji su ranije navedeni.

Kukurin Vjekoslav

## **Određivanje spola kod jedno-dnevnih pilića (seksiranje)**

Praktičara je oduvijek zanimalo kako raspoznati pile po spolu odmah čim se izvali. U pronalaženju načina i metoda u toku zadnjih 30 godina činjenj u prilično veliki naponi, te je taj problem danas već potpuno riješen.

Određivanje spola imade danas vrlo veliku primjenu u svim zemljama sa jače razvijenim peradarstvom. Osobito se ta potreba osjetila prelazom na industrijski način peradarenja i prelaskom na proizvodnju utovljenih pilića ili t. zv. brojlera, koja se više i ne može zamisliti bez seksiranja pilića.

U U. S. A. i Engleskoj na pr. proizvodnja se već strogo luči i upućuje u dva smjera. Jedan dio farmera orijentirao se samo na proizvodnju jaja za koju svrhu nabavlja jednodnevne piliće ženskog spola, dočim se drugi dio farmera odlučio samo za proizvodnju brojlera u koju svrhu nabavlja samo piliće muškog spola (pijetlice). Osobito se od par godina unatrag vrlo naglim tempom razvija upravo proizvodnja brojlera, koja stalno i rapidno raste. Za istu se uzima samo muški materijal, jer se brže tovi i raste, pa prema tome polučuje i veća proizvodnja, odnosno korist. Usput rečeno, Engleska je 1957.